

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADALET BAKANLIĞI

Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

**Avrupa Birliği'ne
Aday Ülke Olarak Türkiye'de
AB Uyum Yasalarının İç Hukuka Etki ve Katkısı¹**

26 Aralık 2008, Ankara

¹ Bu metin, Genel Müdürlüğümüzün birikimi dikkate alınmak suretiyle, Genel Müdürlüğümüz Daire Başkanı Ömer Faruk Altıntaş [ofaltintas@adalet.gov.tr] tarafından derlenmiştir. Özellikle giriş ve sonuç bölümündeki değerlendirme ve tespitler müellife ait olup Bakanlığımızın resmi görüşü değildir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
A. Genel Olarak	1
B. Müzakere Süreci Temel Belgeleri	2
I. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM ÇERÇEVESİNDE ANAYASADA GERÇEKLEŞTİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER	3
A. 3 Ekim 2001 tarihli 4709 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	3
B. 21 Kasım 2001 tarihli 4720 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	4
C. 27 Aralık 2002 tarihli 4777 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	4
D. 27 Aralık 2002 tarihinde 4777 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	5
E. 21.06.2005 tarihli 5370 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	5
F. 29.10.2005 tarihli 5428 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	5
G. 31.05.2007 tarihli 5678 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik	6
II. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM ÇERÇEVESİNDE YAPILAN BAŞLICA KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ (UYUM PAKETLERİ)	6
A. Birinci Uyum Paketi	6
B. İkinci Uyum Paketi	6
C. Üçüncü Uyum Paketi	7
D. Dördüncü Uyum Paketi	7
E. Beşinci Uyum Paketi	8
F. Altıncı Uyum Paketi	8
G. Yedinci Uyum Paketi	8
H. Sekizinci Uyum Paketi	9
III. UYUM PAKETLERİ DIŞINDAKİ DİĞER BAŞLICA HUKUKİ REFORMLAR	10
A. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu	10
B. 9/1/2003 tarihli ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun	10
C. 23/7/2003 tarihli ve 4954 sayılı Adalet Akademisi Kanunu	10
D. 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu	10
E. 15/1/2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu	11
F. 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun	11
G. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu	11
H. 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun	11
I. 4/12/2004 tarihli ve 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu	11
J. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun	11
K. 30/03/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu	11
L. 28/09/2006 tarihli ve 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu	12
M. 22/11/2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun	12
N. 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun	12
O. 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu	12
SONUÇ	13

GİRİŞ

A. Genel Olarak

Avrupa Birliğine [AB] üyelik sürecinin, adalet sistemimizin çok uzun süredir ihtiyaç duyduğu reformların gerçekleştirilmesine etki ve katkısı ile bu bağlamda üstlendiği işlevin önemi inkar edilemez bir gerçekliktir.

Bu paralelde gerçekleştirilen reformların;

- çapı,
- demokratikleşme ve insan hakları konusundaki gelişmeler ve
- bu gelişmelerin uygulamaya geçirilmesi konusundaki kararlılık,

1959 yılında Avrupa [Ekonomik] Topluluğuna yapılan ortak üyelik başvurusu ile somutlaşarak başlamıştır.

Söz konusu süreç ve son yıllardaki olağan üstü gayret ile, bu toprakların yüz elli yıllık “*muasır medeniyetler seviyesine ulaşma*” özlemi bir “*macera*” veya “*düş*” olmaktan çıkmış, AB ile üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihi itibariyle başlamış ve ülkemizde demokrasinin içselleştirilmesi ve tüm toplum tarafından özümsemesi temin edilmiş olup; Türkiye’nin böylesi bir resmi haiz olduğu uluslararası kamuoyu tarafından kabul ve tescil edilmiştir.

Zira üyelik müzakerelerinin başlatılmış olması, AB’ne aday ülke statüsünü haiz olabilmek için karşılanması zorunlu olan Kopenhag kriterlerinin “*siyasi kriterler*” başlığı altında yer alan ve “*insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü hususlarını temin eden istikrarlı ve kurumsal yapıya sahip olmak*” şeklinde ifade edilen kriterin “*yeterince*”² yerine getirildiği anlamına gelmektedir³.

Belirtmek gerekir ki, AB sürecinde yapılan ve yapılmakta olan bu çalışmaların tek hedefi, AB’ne üyelik olarak algılanmamalıdır. Gerçekleştirilen reformların asıl ve en önemli amacı, insanımıza; çağdaş ve kalkınmış bir ülkede, evrensel olarak kabul görmüş hukuk kuralları çerçevesinde, *demokratik laik ve sosyal bir hukuk devleti* çatısı altında müreffeh bir hayat standardı sunmaktır. Dolayısıyla AB sürecinde yaşanacak herhangi bir olumsuzluğa rağmen hukuki ve idarî alanda yapılan bu reformların devam ettirileceği ve yapılmış olanların hayata aktarılması çalışmalarının sürdürüleceği muhakkaktır.

Kuşkusuz bu noktaya gelinmesinde, sivil toplum desteği, siyasi iradenin kararlılığı ve TBMM’nin özverili çalışmalarının yanı sıra, gerekli Anayasal ve yasal değişikliklerin gerçekleştirilmesi ve gerçekleştirilen reformların uygulamaya aktarılması konusunda Adalet Bakanlığı’nın üstlenmiş olduğu rolün ehemmiyeti izahtan varestedir.

Bu bağlamda Bakanlığımızın vizyonu; demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin gerekleri doğrultusunda, evrensel hukukta kabul edilen temel ilke ve standartlara dayalı çağdaş bir hukuk düzeni oluşturup hızlı, isabetli, etkin ve güvenilir adalet hizmetlerinin sunulmasını temin için AB’ne tam üyelik yolunda mevzuatla kendisine verilen görevleri en yetkin şekilde yerine getirmek suretiyle ülkemizin AB standartlarına ulaşmasına katkı sağlamaktır.

² Bkz. Avrupa Birliği Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Türkiye 2004 İlerleme Raporu http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/tr_tr_2004_en.pdf

³ Bkz. Avrupa Birliği Konseyi 16-17 Aralık Zirve Sonuçları http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf

B. Müzakere Süreci Temel Belgeleri

Katılım Ortaklığı Belgesi (2001, 2003, 2006, 2008)

Hukuki niteliği itibariyle Avrupa Birliği [AB] Konsey Kararı şeklinde isdar edilen ve aday ülkelere yönelik olarak yayınlanan “katılım ortaklığı belgeleri” [KOB], aday ülkeleri AB üyeliğine hazırlamak için gerekli öncelikleri belirlemek ve aday ülkelere sağlanacak mali destekleri tek bir çatı altına toplamak amacıyla çıkartılmaktadır. Bu belgeler AB Komisyonu tarafından hazırlanmakta ve Bakanlar Konseyi tarafından onaylanarak yürürlüğe konulmaktadır.

18.02.2008 tarihli 2008/157/AT sayılı **2006/35/EC Sayılı Kararın Feshine ve Türkiye ile Katılım Ortaklığının Kapsadığı Ülkeler, Öncelikler ve Koşullara Dair Konsey Kararı** AB Resmi Gazetesinin 26.02.2008 tarihli L 51/4 sayılı nüshasında yayınlanarak Kararın dördüncü maddesi uyarınca 1 Mart 2008 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir.

1999 Helsinki zirvesinde AB tarafından KOB hazırlanmasına ek olarak Türkiye'nin de Birlik müktesebatının üstlenilmesine ilişkin bir Ulusal Program hazırlanmasının beklenildiği ifade edilmişti. Bu doğrultuda, 2001 KOB'unda yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren ilk “*Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı*” 19 Mart 2001 tarihinde, ikincisi ise 24.07.2003 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. Bugüne kadar AB tarafından kabul edilen KOB'lar ve bunlara karşılık ülkemizin kabul ettiği belgeler aşağıdaki gibidir:

Katılım Ortaklığı Belgesi	Mukabil Ulusal Program
2001	AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı [19.03.2001 Bakanlar Kurulu Kararı]
2003	AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı [24.07.2003 Bakanlar Kurulu Kararı]
2006	-
2008	Taslak

Aralık 1997 tarihli Lüksemburg AB Konseyi (Zirve) kararlarını müteakiben, AB Komisyonu, aday ülkelerin katılım yolunda katettiği mesafeyi değerlendirmek üzere her yıl genellikle Kasım ayının ilk haftası AB Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamento'suna **İLERLEME RAPORU** olarak adlandırılan düzenli bir rapor sunmaktadır. Türkiye hakkında ilk ilerleme raporu 1998 yılında yayınlanmıştır. Türkiye için yayınlanan ilerleme raporları;

Birlik ile Türkiye arasındaki ilişkileri kısaca tanımlar; üyelik için siyasi kriterler açısından Türkiye'deki durumu inceler; üyelik için ekonomik kriterler açısından Türkiye'nin durumunu inceler; Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir deyişle, Antlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikaları olarak tanımlanan müktesebatı üstlenme kapasitesini gözden geçirir.

Buna göre; Türkiye'de AB Uyum Yasalarının iç hukuka etkisi ve katkısını uluslararası anlamda en nesnel ve objektif değerlendirmesinin ilerleme raporlarıncı yapıldığını kabul etmek gerekir.

I. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM ÇERÇEVESİNDE ANAYASADA GERÇEKLEŞTİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER

1982 Anayasası, muhtelif değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler 1987, 1993, 1995, 1999 (Haziran ve Ağustos aylarında olmak üzere iki defa), 2001 (Ekim ve Kasım aylarında olmak üzere iki defa), 2002, 2004 ve 2005 yıllarında gerçekleştirilmiştir.

- 1987 değişikliği (3361 sayılı kanun; 17.05.1987; madde 67, 75, 175 geçici 4),
- 1993 değişikliği (3913 sayılı kanun; 08.07.1993; m.133),
- 1995 değişikliği (4121 sayılı kanun; 23.07.1995; anayasanın başlangıç metni, m.33, 52, 53, 67, 68, 69, 75, 84, 85, 93, 127, 135, 149, 171),
- 1999 yılı Haziran ayı değişikliği (4388 sayılı kanun; 18.06.1999; m. 143),
- 1999 yılı Ağustos ayı değişikliği (4446 sayılı kanun; 13.08.1999; m. 47, 125, 155),
- 2001 yılı Ekim ayı değişikliği (4709 sayılı kanun; 03.10.2001; anayasa başlangıç metni, m 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 46, 49, 51, 55, 65, 66, 67, 69, 74, 87, 89, 94, 100, 118, 149, geçici 15),
- 2001 yılı Kasım ayı değişikliği (4720 sayılı kanun; 21.11.2001; m.86),
- 2002 yılı değişikliği (4777 sayılı kanun; 27.12.2002; m. 76, 78).
- 7 Mayıs 2004 tarihinde 5170 sayılı Kanun değişikliği
- 21.06.2005 tarihinde 5370 sayılı kanunla yapılan değişiklik
- 29.10.2005 tarihinde 5428 sayılı kanunla yapılan değişiklik.

Türkiye'nin 1999 yılının Aralık ayında, Avrupa Birliği Helsinki Zirvesinde aday ülke olarak ilân edildiği tarihten sonra yapılan değişiklikler özel önem arz etmektedir. Bu kapsamda 2001-2005 döneminde Anayasanın toplam 49 maddesi değiştirilmiştir.

A. 3 Ekim 2001 tarihli 4709 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasanın başlangıç bölümünde yer alan “*düşünce ve mülahazanın*” ibaresi “*faaliyetin*” sözcüğü ile değiştirilmiştir. Buna göre “*hiçbir düşünce ve mülahazanın*” yerini “*hiçbir faaliyet*” almıştır. Böylece, eyleme yönelik olmayan düşünce açıklamalarının yasaklanmaması gerektiği ifade edilmiş bulunmaktadır.

Anayasanın 13. maddesinde yapılan değişikliklerle genel sınırlandırma sebepleri kaldırılarak, temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilmesini öngören yeni bir sistem benimsenmiştir. Böylece, temel hak ve hürriyetler bakımından bir genişleme sağlanmıştır.

Anayasanın 14. maddesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17.maddesi ile uyumlu hale getirilerek eylem ve yorum yoluyla hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik hükümler öngörülmüştür.

19.maddede yapılan değişikliklerle yakalanan ya da tutuklanan kişilerin hâkim önüne çıkarılma süreleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5.maddesindeki esaslar doğrultusunda düzenlenmektedir. Kişinin yakalandığı ve tutuklandığını yakınlarına derhal bildirilmesi zorunlu hale getirilmiştir.

Özel hayatın gizliliği ile ilgili 20.madde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uyarınca yeniden düzenlenmiştir.

23.maddede yapılan değişikliklerle vatandaşların yurt dışına çıkma hürriyetine ülkenin ekonomik durumunun engel teşkil etmesine son verilmektedir.

26.maddede yapılan değişiklikle düşünce ve anlatım özgürlüğünün sınırları genişletilmekte, vatandaşların günlük yaşamlarında farklı dil ve lehçe kullanmasına herhangi bir engel bulunmadığı kabul edilmektedir. 28.maddede yapılan değişiklikle 26. maddedeki değişikliğe paralel olarak, kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamayacağına ilişkin ikinci fıkra metinden çıkarılmıştır.

31.maddede yapılan değişiklikle kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma ile ilgili olarak sınırlama halleri belirlenmektedir. Bu haller Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde; millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması olarak sıralanmaktadır.

33.maddede yapılan değişiklikle Dernek kurma hürriyeti yeniden düzenlenmektedir.

34.maddede yapılan değişiklikle, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve sınırları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesine uygun olarak yeniden düzenlenmektedir.

36.maddede yapılan değişiklikle, Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılanma hakkı metne dahil edilmektedir.

38.maddede yapılan değişiklikle, sözleşmeden doğan bir yükümlüğü yerine getirememesi nedeniyle hiç kimsenin özgürlüğünden alıkonulamayacağı hükmü eklenmiştir.

40.maddede yapılan değişiklikle, bireylerin yargı ya da idarî makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması amaçlanmaktadır.

46.maddede yapılan değişiklikle, kamulaştırma yeniden düzenlenmekte, kamulaştırmada gerçek karşılıkların peşin ödenmesi ve ödemede gecikme halinde faiz yönünden bireylerin zarara uğramaları yönünde değişiklik yapılmıştır.

69.maddede yapılan değişiklikle siyasî partiler için kapatmanın yanısıra dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması yaptırımı öngörülmektedir.

118.maddede yapılan değişiklikle Millî Güvenlik Kurulu bünyesine Başbakan yardımcıları ve Adalet Bakanı dahil edilmiş, Millî Güvenlik Kurulu kararlarının tavsiye niteliğinde olduğu vurgulanmıştır.

Geçici 15.maddenin son fıkrası yürürlükten kaldırılarak 12 Eylül 1980–6 Aralık 1983 döneminde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların anayasaya aykırılığının iddia edilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

B. 21 Kasım 2001 tarihili 4720 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasanın milletvekillerinin ödenek ve yolluklarına ilişkin 86 ıncı maddesi değiştirilmiştir.

C. 27 Aralık 2002 tarihli 4777 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasanın milletvekili seçilme yeterliliği ile ilgili 76 ıncı maddesinin 2 nci fıkrası değiştirilerek, daha önce ideolojik veya anarşik eylemler nedeniyle hüküm giymiş olanlar için mevcut olan milletvekili seçilme yasağı, terör eylemlerine katılanlara indirgenmiştir. TBMM ara seçimlerinin yapılması konusundaki 78 inci maddenin 5 inci fıkrası da değiştirilmiştir.

D. 27 Aralık 2002 tarihinde 4777 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasasının 10. maddesine kadın-erkek eşitliği konusunda yeni bir fıkra eklenmek suretiyle, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu; Devletin, kadınların ve erkeklerin her alanda eşit haklara sahip olması için gereken tüm önlemleri alacağı öngörülmektedir.

15 inci maddeden ölüm cezasının infazıyla ilgili ibare çıkartılmış, ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15 inci maddede yapılan değişikliğe paralel olarak, 17 nci maddede de gerekli değişiklik yapılmıştır.

Ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15 ve 17 nci maddelerde yapılan değişikliğe paralel olarak, 38 inci maddede de gerekli değişiklik yapılmıştır

Basının, demokratik yönetimde üstlendikleri önemli görev nedeniyle basın araçlarının korunması, 30.maddede yeniden düzenlenmiştir.

Ölüm cezasının tamamen kaldırılması amacıyla 15, 17 ve 38 inci maddelerde yapılan değişikliğe paralel olarak, 87 nci maddede de gerekli değişiklik yapılmıştır.

Uygulamada usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar ile kanun hükümlerinin farklı hükümler içermesi halinde ortaya çıkacak bir uyuşmazlığın hallinde hangisine öncelik verileceği konusundaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla 90 ncı maddenin son fıkrasına hüküm eklenmiştir.

Avrupa Birliği 2003 İlerleme Raporunda sivil-asker ilişkilerinin Avrupa Birliği ülkelerindeki standartlara uygun hale getirilmesi için, sivil kurumlarda askerî temsilcilerin yer almaması önerildiğinden, idarenin sivilleştirilmesinin sağlanması amacıyla 131 inci maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, Yüksek Öğretim Kurulunun oluşturulmasında Genelkurmay Başkanlığının aday göstermesine son verilmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yetki, sorumluluk ve işleyişinin, Avrupa ölçülerine uygun hale getirilmesi, 2003 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi ve 2003 ilerleme Raporunda beklenti olarak yer aldığından, bu mahkemelerin kuruluşuna ilişkin 143 üncü madde hükmünün yürürlükten kaldırılması öngörülmüştür.

E. 21.06.2005 tarihli 5370 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasanın 133.maddesinde yapılan değişiklikle; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajanslarının yapısı ve seçim usulleri düzenlenmiştir.

F. 29.10.2005 tarihli 5428 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasasının 130.maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçelerin” ibaresi “merkezi yönetim bütçesinin” şeklinde değiştirilmiştir. 160.maddenin birinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçeli dairelerin” ibaresi “merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının” olarak düzenlenmiştir. 161 inci maddenin ikinci fıkrası değiştirilerek malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolünün kanunla düzenleneceği kabul edilmiştir.

162 nci maddenin birinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçe tasarıları” ibaresi “merkezî yönetim bütçe tasarısı” şeklinde değiştirilmiş, dördüncü fıkrasına ise “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır” hükmü getirilmiştir.

163 üncü maddesinde yer alan “genel ve katma bütçelerle” ibaresi “merkezî yönetim bütçesiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

G. 31.05.2007 tarihli 5678 sayılı Kanun ile Anayasada yapılan değişiklik

Anayasanın 77, 79, 96, 101 ve 102 nci maddelerinde yapılan değişiklik ve yeni eklenen Geöici 18 ve 19 uncu maddelerine göre;

Genel seçimler 4 yılda bir yapılacak, TBMM, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde, üye tamsayısının en az üçte biri (184) ile toplanacak,

TBMM, Anayasa’da başkaca bir hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verecek. Ancak karar yeter sayısı, hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından (138) az olamayacak,

Cumhurbaşkanı; 40 yaşını doldurmuş, yüksek öğrenim görmüş, TBMM üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilecek,

Cumhurbaşkanının görev süresi, 5 yıla indirilecek; bir kimse, en fazla iki defa (5 artı 5) cumhurbaşkanı seçilebilecek,

Cumhurbaşkanlığına, TBMM üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi, 20 milletvekilinin yazılı teklifiyle mümkün olacak,

Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçiminde aldıkları geçerli oyların toplamı yüzde 10’u aşan partiler de ortak cumhurbaşkanı adayı gösterebilecek,

Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar, görev süresi dolan cumhurbaşkanının görevi devam edecek,

Anayasa’nın, “seçim kanunlarında yapılacak değişikliklerin, yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren 1 yıl içinde uygulanamayacağına” ilişkin maddesi, cumhurbaşkanı seçiminde dikkate alınmayacaktır.

II. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM ÇERÇEVESİNDE YAPILAN BAŞLICA KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ (UYUM PAKETLERİ)

A. Birinci Uyum Paketi

6/2/2002 tarihli ve 4744 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Birinci Uyum Paketi 19 Şubat 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türk Ceza Kanununun 159 ve 312. maddeleri, Terörle Mücadele Kanununun 7 ve 8. maddeleri, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16. maddesi, Ceza Yargılaması Usulü Kanununun 107 ve 128. maddeleri **ifade özgürlüğü alanının genişletilmesi amacıyla** değiştirilmiştir. Buna ek olarak, yargılama öncesi **gözetim altına alma süreleri uluslararası standartlara uyumlu hale** getirilmiştir.

B. İkinci Uyum Paketi

26/3/2002 tarihli ve 4748 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

İkinci Uyum Paketi 9 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İfade özgürlüğünün kullanılmasını, örgütlenme ve barışçıl toplanma haklarını güçlendirmek üzere bu paket, Basın Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Devlet Güvenlik

Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklikler yapmıştır.

Paketle; 5680 sayılı Basın Kanununda daha liberal hükümler getirilmiş; 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun bazı maddeleri yeniden ele alınarak bilhassa Siyasî Partilerin daha özgür bir ortamda, daha rahat siyasî faaliyet göstermelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmış ve siyasî partilerin kapatılması zorlaştırılmış; 2908 sayılı Dernekler Kanunu ve 2911 sayılı Toplantı ve gösteri Yürüyüşleri Kanunu değiştirilerek örgütlenme özgürlüğü güçlendirilmiştir.

Bilhassa, Devlet Memurları Kanunundaki değişiklik insanlık dışı ve alçaltıcı muamele nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucu ödenen tazminatların sorumlu personele rücu edilmesini sağlamıştır.

C. Üçüncü Uyum Paketi

3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

Bu paket 9 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1984'ten bu yana Türkiye'de uygulanmayan **ölüm cezası**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin [AİHS] 6.Protokolüne uygun olarak, **savaş, yakın savaş tehlikesi ve terörizm hariç olmak üzere kaldırılmıştır.**

Radyo ve Televizyon Kuruluşları Kanununda yapılan değişiklikler, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları **farklı dil ve lehçelerde yayın ve öğretim yapma hakkı üzerindeki kısıtlamaları kaldırmıştır.**

Hukuk Usulü ve Ceza Yargılaması Usulü Kanunları, ceza ve hukuk davalarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin [AİHM] verdiği kararlar doğrultusunda **yargılamanın yenilenmesine** imkan verecek biçimde değiştirilmiştir.

Ek olarak, Türk mevzuatını AB standartlarıyla uyumlu hale getirmek amacıyla, Dernekler Kanunu, Serbest Bölgeler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Basın Kanunu, Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname dahil olmak üzere çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

D. Dördüncü Uyum Paketi

2/1/2003 tarihli ve 4778 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

Dördüncü uyum paketi 11 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin **işkence ve kötü muamele suçlarına yönelik soruşturmalarındaki izin prosedürü kaldırılmış** ve bu suçlardan alınan hapis cezalarının paraya ve diğer herhangi bir tedbire çevrilmesi ve ertelenmesi yasaklanmıştır.

Derneklerin kurulmaları ve yurtdışı faaliyetleri konusundaki sınırlamalar azaltılmış ve **cemaat vakıflarının mal edinme prosedürü** basitleştirilmiştir.

Siyasî partilerin kapatılması süreci zorlaştırılmış ve kapatma yerine devlet yardımından kısmen ya da tamamen mahrum bırakma, alternatif yaptırım olarak benimsenmiştir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesiyle uyumlu olarak küçüğün haklarını daha da geliştiren bir takım hükümler kabul edilmiştir.

Türk vatandaşları kadar yabancıların da dilekçe hakkının kullanımını genişletmek amacıyla yeni hükümler benimsenmiştir.

E. Beşinci Uyum Paketi

23/1/2003 tarihli ve 4793 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Beşinci uyum paketi 4 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu uyum paketi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları temelinde **yargılamanın iadesiyle ilgili** Ceza Muhakemeleri Kanunu ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundaki değişiklikleri içermektedir.

F. Altıncı Uyum Paketi

15/7/2003 tarihli ve 4928 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

19 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren altıncı uyum paketi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. protokolüne uygun olarak **savaş hali ve çok yakın savaş tehlikesi dışında ölüm cezasını kaldırmıştır.**

Namus için çocuk öldürme ve töre cinayetleri için daha ağır cezalar öngörülmüştür.

İfade özgürlüğü çerçevesinde bir takım değişiklikler yapılmış; **“kuvvet kullanımı”** ve **“şiddet” terörizmin tanımında esas** alınmıştır.

Değişikliğin 4. maddesi ile, şu an Türk vatandaşlarının geleneksel olarak günlük hayatlarında kullandıkları **dil ve lehçelerde radyo ve TV yayını** yapmak mümkün hale gelmiştir.

Altıncı uyum paketi din özgürlüğü ve cemaat vakıfları alanında da değişiklikler içermektedir. **Farklı din ve mezheplerin ibadet yeri ihtiyacı** İmar Kanununda yapılan değişiklikle dikkate alınmıştır.

Nüfus Kanunundan kaynaklanan ve millî kültür ve **gelenek ve göreneklere uygun olmayan isimler konusundaki sınırlandırmalar** kaldırılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin idarî davalarla ilgili kararlarıyla ilgili olarak **yargılamanın yenilenmesi** İdarî Yargılama Usulü Kanununda da kabul edilmiştir.

G. Yedinci Uyum Paketi

30/7/2003 tarihli ve 4963 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

7 Ağustos 2003 tarihinde yürürlüğe giren yedinci uyum paketi, ifade özgürlüğü, dernek kurma hakkı, mahkum hakları, din özgürlüğü, çocuk hakları, kültürel haklar ve sivil-asker ilişkileri konusunda, Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Askeri Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu, Sayıştay Kanunu, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun, Dernekler Kanunu, Medeni Kanun, Vakıflar Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Yabancı Dil Eğitimi ve Farklı Dil ve Lehçelerin Türk Vatandaşları Tarafından Öğrenilmesi Hakkında Kanun, Milli Güvenlik Kurulu Kanunu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununu içine alan bir dizi kanun değişikliği sayesinde çok önemli değişiklikler getirmiştir.

Eski TCK'nın 159.maddesinin birinci fıkrasındaki Devletin manevî şahsiyetini tahkir suçunun asgarî ceza miktarı bir seneden altı aya indirilmiştir.

Terörle Mücadele Kanununun 7.maddesine **“şiddete teşvik”** unsuru da eklenerek **şiddete teşvik etmeyen propaganda yardım ve yataklık kapsamından çıkarılmış** ve bu şekilde suçun unsurları konusunda kesin ve yalın bir çerçeve çizilmek istenmiş hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu konudaki kriterlerine uyum sağlama amacı güdülmüştür. Ancak teröre veya herhangi bir tür şiddete teşvik unsuru içeren propaganda suç olmaya devam etmektedir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun terör örgütlerine yataklığı düzenleyen 7. maddesinin ikinci fıkrası yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, terör örgütü lehine propaganda yapanlar, şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde hareket ederlerse cezalandırılacaktır

İşkenceyle mücadele bağlamında bir adım daha atılarak işkence ve kötü muamele suçları acele işlerden sayılmış ve ivedilikle ele alınması hükme bağlanmıştır.

Sivillerin askeri mahkemelerde yargılanma halleri azaltılmıştır.

Sayıştay'ın malî denetimi dışında olan birçok kurum ve kuruluş Sayıştay denetimine tabi kılınmıştır.

Çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usulü hakkında kanunda öngörülen değişikliklerle çocuk kavramı yeniden düzenlenmiş, çocuk yaş sınırı 15'den 18'e çıkarılmış ve mahkemenin yargı yetkisi dışında kalan küçüklerin sayısı azaltılmıştır.

Tüzel kişilere de dernek kurucusu olma imkânı tanınmıştır.

Dernekler Kanunu ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda, hakların kullanılmasını kolaylaştırıcı hükümler getirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yapılan değişikliklerle kanunun 17.maddesine somut bir unsur olarak "**suç işleneceği tehlikesinin açık ve yakın şekilde ortaya çıkması**" şartı eklenmiş ve bu unsuru taşımayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ertelenmesi veya yasaklanmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Türkiye'de kurulan vakıflara, uluslararası ilişki kurma ve yurtdışında şube açma hakkı tanınmıştır.

Milli Güvenlik Kurulu Kanunu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununda yapılan değişiklik sayesinde **kurulun görev yetkileri gözden geçirilmiş** ve kurulun danışma organı niteliği hakkındaki yanlış algılamaların önüne geçilmiştir. Milli Güvenlik Kurulunun görev tanımı daraltılmış, olağan toplanma aralığı 2 aya çıkarılmış, askerlerin yanı sıra sivillerin de MGK Genel Sekreteri seçilme yolu açılmıştır.

Farlı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için kurs açılması 625 sayılı özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tabi olmak üzere serbest bırakılmıştır.

H. Sekizinci Uyum Paketi

14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

14 Temmuz 2004 yılında kabul edilen sekizinci uyum paketi genel anlamda asker-sivil ilişkileri ve ölüm cezası konusunda düzenlemeler içermektedir. Bu yeni düzenlemelerin ana hatları şunlardır.

Kanunla; 7/5/2004 tarihli ve 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunla, Anayasanın 15, 17 ve 87 nci maddelerinde yapılan değişikliklerle ölüm cezaları Anayasadan, 131 nci maddesinde yapılan değişikliklerle de Genelkurmay Başkanlığına Yükseköğretim Kuruluna üye seçilmesi yönünde imkân veren hükmün maddeden çıkarılması nedeniyle, Anayasada yapılan bu değişikliğe uyum sağlanmıştır. Anayasada yapılan değişikliklerle paralel olarak birçok kanunda yapılan değişiklik ile ölüm cezası bütünüyle kaldırılmış ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür.

Öte yandan, ölüm veya idam cezasının yerine öngörülen ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasının, ceza ve ceza usul hukukuna ilişkin genel ilkeleri ile cezanın infazına ilişkin hükümlerine yer verilmiştir. Buna göre; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, ağır hapis cezasının bir türü olup, hükümlünün hayatı boyunca devam edecektir.

Ayrıca, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasının bir başka ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıyla, müebbet ağır hapis cezasıyla veya hürriyeti bağlayıcı ceza ile içtimama ilişkin özel hükümlere de yer verilmiştir.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin Haberleşme Yüksek Kurulu üyeleri arasından çıkarılması ile Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği temsilcisinin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri arasından çıkarılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kuruluna, Millî Güvenlik Kurulunca üye seçilmesine ilişkin yetki kaldırılmıştır.

III. UYUM PAKETLERİ DIŞINDAKİ DİĞER BAŞLICA HUKUKİ REFORMLAR

Hukukî reformlar, Anayasal değişiklikler ve “uyum paketleri” ile sınırlı değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye’nin AB’ne resmi adaylık statüsünü hazi olmasından bu yana birçok kanun kabul etmiştir. Bu kanunların büyük bir çoğunluğu hazırlanırken AB müktesebatına uyum hususu da özellikle dikkate alınmıştır. Bu çerçevede çıkarılan kanunların bir kısmı aşağıda sıralanmıştır.

A. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu

1926 yılında kabul edilen Türk Medenî Kanunu 76 yıl yürürlükte kaldıktan sonra, AB ile bütünleşme sürecinin bir parçası olarak çağın değişen sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte Yeni Türk Medenî Kanunu 2001 yılında kabul edilmiş ve 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Yeni Medenî Kanun, özellikle aile hukuku bağlamında kadın-erkek eşitliği, özel korumaya muhtaç sosyal grupların ve çocukların korunması ile ilgili olarak oldukça çağdaş düzenlemeler içermektedir.

B. 9/1/2003 tarihli ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun

Kanunla, bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanı bulunacak aile mahkemelerinin, aile hukukundan doğan dava ve işlere bakması amacıyla kurulması öngörülmektedir. Aile mahkemeleri ayrıca, taraflar arasındaki karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörünün zedelenmesi bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanların yardımını da alarak teşvik edecektir. Böylece aile mahkemeleri yargılama görevinin yanında, toplumun temel taşı olan ailenin korunmasına yönelik bir takım koruyucu, eğitici ve sosyal tedbirlerin alınması gibi önemli işlevleri de yerine getirecektir.

C. 23/7/2003 tarihli ve 4954 sayılı Adalet Akademisi Kanunu

Kanun, Adalet Akademisinin kuruluş ve görevleriyle ilgili esasları düzenlemektedir. Yeni kurulan Adalet Akademisinin ana hedefi; hâkimleri, savcılarını, diğer adli personelini, avukatları ve noterleri eğiterek yargının etkinliğini güçlendirmektir.

D. 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu

Kanun, bilgiye erişim hakkının usul ve esaslarını düzenlemektedir. Bilgiye erişim hakkı bazı koşullarla yabancılara da tanınmaktadır.

E. 15/1/2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu

Kanun, AB'nin elektronik imza ile ilgili direktifini esas almıştır. Kanunun amacı, kamu sektöründe uygulanacak "elektronik devlet" in ve elektronik ticaretin ana unsuru olan elektronik imzanın hukukî ve teknik alt yapısını oluşturmak; elektronik imzalar ile ilgili tasarrufları ve elektronik sertifikasyon hizmeti sağlayanlar ile ilgili kuralları düzenlemektir.

F. 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun

Kanun, terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanmasının usul ve esaslarını düzenlemektedir. Terör mağdurlarının zararlarının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmaksızın, devletle anlaşmak suretiyle karşılanmasını amaçlamaktadır.

G. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, modern ceza politikasının bir eseri olarak kabul edilmelidir. Bunun da ötesinde, bu Kanunun, Türkiye'de temel hakların ve özgürlüklerin, demokrasinin, hukuk devleti ve insan haklarının daha güçlü bir konuma getirilmesi için gerekli şartları ve kurumları sağlayacak önemli bir yasal reform olması beklenmektedir.

Kanun ile öngörülen birtakım iyileştirmeler, Türkiye'nin AB'nin ilgili kriterlerini yerine getirme çabaları için önemli bir adım teşkil etmektedir.

H. 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun

Kanun, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin kuruluşunun esaslarını ve usullerini düzenlemektedir. Kanun esas itibariyle ikinci derece istinaf mahkemelerinin kurulmasını öngörmektedir. Bu Kanundan önce Türk hukuk sistemi iki dereceli mahkeme sistemine sahip iken, Kanunun uygulamaya girmesinden sonra, Türk hukuk sistemi üç dereceli mahkeme sistemine geçmiş olacaktır.

I. 4/12/2004 tarihli ve 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu

Kanunun temel amacı, insan haklarını ihlâl etmeksizin maddi gerçeği ortaya çıkarmak ve Cumhuriyet savcılarının gözetimi altında delilden şüpheliye ulaşan adli polis sisteminin kurulması hedefine ulaşmaktır. Yargılama süresini kısaltmak için bu Kanun bilhassa "iddianamenin iadesi", adli polis, çapraz sorgu ve uzlaşma sistemini getirmektedir. Tanıkların çağırılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki gibi düzenlenmektedir. Koruma önlemleri olarak yeni kurumlar ve zorunlu müdafii sistemi getirilmiştir.

J. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Kanun, infazın temel esaslarını, amaçlarını ve hapis cezasının insan haklarını, eşitliği ve infazın amaçlarını dikkate alarak nasıl infaz edileceğini düzenlemektedir. Ayrıca, Kanun şartlı salıverme ve denetimli serbestlik ile ilgili hükümler içermektedir.

K. 30/03/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu

2004 yılı Eylül ayında kabul edilen yeni Türk Ceza Kanunundan önce kabahat olarak kabul edilen suçlar Türk Ceza Kanununda düzenlenmekteydi. Yeni Türk Ceza Kanunu kabul

edildikten sonra kabahatler, “*Kabahatler Kanunu*”nda düzenlenmiştir ve kabahatlerin cezası adli para cezasından idarî para cezasına dönüştürülmüştür.

Kanunla; adalet hizmetlerinin hızlandırılması, sür’atli, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülmesi, mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve görevlilerin zaman ve emek kaybının önlenmesi sağlanmış, Türk Ceza Kanunundan çıkarılan kabahat türünden suçların yaptırımı idarî para cezasına dönüştürülerek yeniden düzenlenmiştir

L. 28/09/2006 tarihli ve 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

Kanunla; Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunun oluşturulması ve Ülke düzeyinde faaliyet göstermesi öngörülen Kamu Başdenetçisi ve Kamu denetçilerinin görevleri, nitelikleri, seçimleri, çalışma ilkeleri, bağımsızlığı, Kuruma yapılacak başvurular ve Kurum personeli ile ilgili konular hakkında düzenlemeler amaçlanmıştır.

M. 22/11/2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun

Kanunla; Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesinin iç hukukta uygulama kabiliyetinin sağlanması ile Sözleşmeye taraf devletler arasında kaçırılan çocukların ikâmetgah ülkesine iadesi ve şahsî ilişki kurulmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

N. 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

Kanunla; 20/5/1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun, konuyla ilgili uluslararası sözleşmeler de dikkate alındığında toplumsal, siyasal, sosyal ve ekonomik değişimler karşısında eskimiş olan ve günün şartlarına göre ihtiyaçlara cevap vermeyen yönlerinin ıslah edilmesi ve 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunuyla getirilen yeni hükümlere uygunluğunun sağlanması amaçlanmaktadır.

O. 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu

Kanunla; 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 58. maddesinde, bu maddede çerçevesi çizilen tanıklık görevinin yapılmasından sonra kişinin kimliğinin saklı tutulması veya güvenliğinin sağlanması hususunda alınacak önlemlerin ilgili kanununda düzenleneceği hükme bağlandığından, tanık koruma tedbirleri, bunların hangi makam veya mercilere başvurabileceği ve tanık koruma tedbirlerine ilişkin diğer usul hükümlerine yer verilmiştir.

SONUÇ

AB-Türkiye arasında kurulan gümrük birliği alanı, AB ile müzakerelere başlamanın ön koşulu olan Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılanması ve adaylık/üyelik [müzakere] süreci çerçevesinde gerçekleştirilen reformların -Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında gerçekleştirilen “*iktibas*” sürecindeki kadar olmasa da- iç hukukumuzda yaptığı etki ve katkıların çapı yadsınamaz bir gerçekliktir. Nitekim, bu kapsamda olmak üzere, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu gibi temel yasalar baştan aşağı yenilenmiş; insan hakları/temel haklar ve özgürlükler ile işkence il mücadele açısından AB ve Avrupa Konseyi standartları yakalanmış; istinaf, aile mahkemeleri, fikri ve sınai haklar mahkemeleri gibi yeni ihtisas ve derece mahkemeleri kurulmuş; ceza sistemimiz açısından ölüm cezası bütünüyle kaldırılmış; ceza usulü açısından çapraz sorgu ve uzlaşma, infaz sistemimiz açısından denetimli serbestlik gibi bir çok yeni müessese ve mekanizma iç hukukumuzda dâhil edilmiştir.

Öte yandan, ölüm cezası, kültürel haklar ve asker-sivil ilişkileri gibi hassas konular açısından kamuoyunda yoğun tartışmaların yaşanması, ülkemize “*açık toplum*” olma yolunda büyük bir mesafe kat ettirmiştir.

Bugün Türkiye çok daha şeffaf, kendine güvenen ve 2001 yılı öncesinden daha özgürlükçü bir niteliğe bürünmüştür. AB sürecinde gerçekleştirilen reformlar esas itibarıyla; insan haklarını takviye doğrultusunda mevcut mevzuatı güncellemiş, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele yönündeki tedbirleri kuvvetlendirmiş; örgütlenme, barışçıl toplanma ve gösteri yapma ile ifade özgürlüğünü daha ileri boyutlara taşımış; kültürel hakları genişletmiş, cinsler arası eşitliği güçlendirmiş ve sivil demokrasinin ülkemizde içselleştirilmesine olumlu etki ve katkı vermiştir.

2004 yılı Aralık ayındaki Avrupa Birliği Zirvesinde kararlaştırıldığı üzere; Türkiye yakın hedefine ulaşmış olup, 3 Ekim 2005 tarihi itibarıyla AB ile tam üyelik perspektifli katılım müzakerelerine başlamıştır. 13 Ocak 2004 tarihinde Avrupa Birliği Komisyonunun genişlemeden sorumlu üyesi Gunther VERHEUGEN’in belirttiği gibi “*Avrupa Birliği artık Türkiye’nin kaydettiği muazzam gelişmeyi gözardı edemez*”. Türkiye, AB’nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmede gerekli kritik eşiği aşmıştır.

Avrupa Birliğine adaylık sürecinde gerçekleştirilen reformların iç hukuka olumlu etki ve katkısının yanı sıra, bu süreç uluslararası ilişkiler açısından da önemlidir. Türkiye’nin; siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Avrupa ve dünya barışına büyük katkılarda bulunabilecek önemli bir ülke olduğunu özellikle vurgulamak gerekir. Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılımı, 11 Eylül 2001 tarihinden sonra gerilmeye başlayan İslam dünyası ile Batı arasındaki ilişkilerin yumuşamasına, özellikle Türkiye’ye komşu ülkelerin Avrupaya daha olumlu bakmasına vesile olacaktır. Ayrıca, Türkiye’nin tam üyeliği, Avrupa Birliği’nin çok kültürlü değerlerini güçlendirecek ve “*medeniyetler çatışması*” tezini çürütecektir.